

THÔNG TIN

BƯỚC CHUYỂN TRONG QUAN HỆ NGA - MỸ

Vai trò của Iran và Afghanistan trong quan hệ Nga - Mỹ dưới thời Barack Obama

Mở đầu bằng bài diễn văn Tổng thống Medvedev đọc vài giờ sau khi ông Obama đắc cử, những tín hiệu mà Matxcova gửi tới chính quyền mới của Mỹ đã đổi hướng tăng cường hòa giải. Rõ ràng, Nga đang thăm dò khả năng hợp tác với Mỹ. Tuy nhiên, Nga cũng đang đòi hỏi Obama dành ưu tiên đối với những mối quan tâm của Nga.

Không giống như trong Chiến tranh Lạnh, Nga không còn là nước đối đầu với Mỹ trong chính sách đối ngoại, đặc biệt là kể từ sau vụ khủng bố ngày 11/9/2001. Iraq, Afghanistan, Iran và “cuộc chiến chống khủng bố” nói chung vẫn là những ưu tiên hàng đầu của Washington. Ngược lại, Nga tiếp tục thấy Mỹ là thách thức chính trong chính sách đối ngoại của mình. Nhưng Nga cũng đang phải đối mặt với các thách thức khác, trong đó có một vài thách thức Nga muốn phối hợp cùng hành động với Washington. Điều này là do Nga theo đuổi các mục tiêu độc lập trong chính sách đối ngoại đối với một số trường hợp như Iran và Afghanistan.

Trong trường hợp Iran, Nga đã tận dụng sự thù địch giữa Iran và Mỹ để cải thiện quan hệ Nga - Iran.

Nga dành sự trợ giúp đặc biệt cho chương trình năng lượng nguyên tử Iran, bán vũ khí cho Tehran và cùng Trung Quốc làm chậm lại hoặc nhứt chí các đề nghị của Mỹ và EU-3 tại Hội đồng Bảo an Liên Hợp Quốc về trừng phạt Iran.

Nhưng Nga không muốn Mỹ hoặc Israel tấn công các cơ sở hạt nhân của Iran, họ cũng không muốn bán hệ thống phòng không S-300 mà Tehran muốn có. Các hệ thống tiên tiến đó có thể giúp làm giảm tối đa thiệt hại do các cuộc không kích gây ra. Sự miễn cưỡng của Nga một phần do lo ngại việc sở hữu hệ thống S-300 sẽ khuyến khích Tehran tăng cường nỗ lực để có vũ khí hạt nhân, một phần do Nga không muốn làm tổn hại đến sự hợp tác chặt chẽ giữa Nga và Israel, đặc biệt trong lĩnh vực an ninh. Trong khi lo ngại hậu quả của một cuộc xung đột có thể kéo Iran, Israel và Mỹ tham gia, Nga cũng lo sợ hậu quả của việc nổi lại quan hệ giữa Iran và Mỹ. Nga đặc biệt lo ngại rằng sự tan băng trong quan hệ giữa Mỹ và Iran có thể dẫn tới việc Iran mua vũ khí và công nghệ hạt nhân của Mỹ thay vì mua của Nga; Mỹ sẽ giúp xây dựng các tuyến đường ống dẫn dầu và khí cho khu vực Caspian qua Iran.

Nga cũng rất quan tâm tới sự lớn mạnh về ảnh hưởng của Mỹ tại Trung

Á và cố gắng tiếp tục làm giảm tối đa, và nếu có thể, triệt tiêu sự có mặt của Mỹ tại khu vực này. Tuy nhiên, Nga vẫn thể hiện thái độ ủng hộ Mỹ bằng cách cho phép quân đội Mỹ vận chuyển đồ tiếp tế qua lãnh thổ Nga để đến Afghanistan. Phương Tây lâu nay cho rằng Nga được lợi từ cuộc chiến của Mỹ tại Afghanistan, nơi chính Nga đã từng sa lầy trong những năm 1980. Thực tế, quan điểm này có phần đúng, nhưng Nga có một lý do bắt buộc phải can dự vào Afghanistan. Lý do này không xuất phát từ bất cứ ý đồ to tát nào về việc xây dựng đế chế mà là nhằm chuẩn bị cho khả năng Mỹ có thể thất bại tại Afghanistan.

Phần lớn giới lãnh đạo Nga không có quan điểm chống Mỹ hay châu Âu. Mỗi quan tâm chính của họ là khu vực Hồi giáo Trung Á. Đại diện Nga tại Tổ chức Hiệp ước Bắc Đại Tây dương (NATO), Dmitry Rogozin, đã nhấn mạnh quan điểm này trong cuộc phỏng vấn gần đây, ông khẳng định thất bại của Mỹ ở Afghanistan sẽ là một "thảm họa lớn đối với Nga", bởi vì ngay lập tức những người Hồi giáo sẽ tràn khắp khu vực Trung Á cũng như Cápcadơ. Do đó sự có mặt của Mỹ phù hợp với lợi ích của Nga, nói cách khác, kết cục tốt nhất đối với Nga là Mỹ ở lại đó lâu dài. Tuy nhiên, ông Rogozin không tin Mỹ sẽ ở lại Afghanistan lâu dài. Bởi vậy, một liên minh quân sự mới mạnh mẽ đã được hình thành, bao gồm Nga và một số nước khác, trong đó chủ yếu các nước Trung Á đang được cho là sẵn sàng nhảy vào đây để kiểm chế các phần tử Hồi giáo.

Quan hệ Nga - Mỹ

Sau khi trở thành ông chủ Nhà Trắng ngày 20/1, Tổng thống Mỹ

Barack Obama đã phát đi tín hiệu muốn "khởi động lại" tiến trình cải thiện quan hệ Mỹ - Nga. Từ Matxcơva, Tổng thống D. Medvedev tuyên bố Nga đã chuẩn bị sẵn sàng đối thoại với Mỹ. Tiếp theo đó là hàng loạt cuộc gặp gỡ, tiếp xúc giữa các quan chức cấp cao hai nước bên lề các diễn đàn quốc tế và tại Nga. Những tín hiệu tích cực trên chứng tỏ cả Nga và Mỹ đều mong muốn mối quan hệ hai nước sẽ dịu đi. Bởi điều này cũng phù hợp với lợi ích chung của hai nước do những nguyên nhân: *Thứ nhất*, cuộc khủng hoảng tiền tệ quốc tế bắt nguồn từ nước Mỹ đã tác động tới các vấn đề đối nội với cả hai nước, nhiệm vụ trọng tâm của hai nước hiện nay là làm thế nào nhanh chóng thoát khỏi cuộc khủng hoảng và giải quyết ổn thỏa các vấn đề kinh tế. Hơn nữa, hai nước đều có nhu cầu hợp tác trong việc khắc phục khủng hoảng, đặc biệt là việc định ra cơ chế tiền tệ quốc tế mới. *Thứ hai*, cả Nga và Mỹ đều cần duy trì ổn định chiến lược quân sự. Hai nước nắm trong tay 95% số vũ khí hạt nhân của thế giới, đủ để tiêu diệt lẫn nhau. Thế nhưng, Hiệp ước cắt giảm vũ khí tiến công chiến lược Nga - Mỹ sẽ hết hạn vào cuối năm nay, cho nên đến trước thời điểm đó, cần phải đàm phán một thỏa thuận mới để duy trì sự ổn định chiến lược. *Thứ ba*, trong những năm gần đây, bằng lời nói và hành động, thậm chí thách thức cả trên lĩnh vực quân sự, Nga kiên quyết chống lại chính sách kiểm chế Nga mà Mỹ theo đuổi. Điều này đã làm cho Mỹ phải chùn bước, không dám tiếp tục xâm lấn không gian chiến lược của Nga, vì lo ngại bị trả đũa mạnh mẽ hơn. Trong khi đó, Nga cũng cần điều chỉnh lại mối quan hệ với Mỹ vốn đã bị xấu đi nghiêm trọng

sau cuộc chiến Nga - Gruzia. *Thứ tư*, sau khi kết thúc Chiến tranh Lạnh, chủ nghĩa đơn phương mà Mỹ cố áp đặt đang gặp phải phản kháng và chống đối ở nhiều nơi, thậm chí còn bị đồng minh nghi ngờ. Sau khi lên nắm quyền, Obama đã thay đổi một phần hành vi và phương thức trên trường quốc tế, sử dụng nhiều hơn “sức mạnh khôn ngoan” để thúc đẩy việc thực hiện chiến lược toàn cầu của Mỹ. Việc thay đổi phương thức và hành vi này cũng phù hợp với Nga. Nga cũng muốn thông qua đàm phán với Mỹ để xác định vai trò nước lớn, cố gắng cùng với Mỹ xây dựng “mối quan hệ bè bạn thực sự”.

Thực tế cho thấy, trong bối cảnh hai vị tổng thống trẻ của hai nước bước lên vũ đài quốc tế, quan hệ Nga - Mỹ có xu hướng dịu đi, ít nhất là bầu không khí hợp tác trên một số lĩnh vực như chống khủng bố và duy trì ổn định chiến lược hạt nhân. Thế nhưng, Obama và Medvedev khó có thể tái diễn được “tuần trăng mật” ngắn ngủi như thời Tổng thống Yeltsin với Tổng thống Bush (cha), vì những lý do: *Thứ nhất*, Tổng thống Obama thay đổi phong cách đối ngoại, chứ không thay đổi chiến lược toàn cầu của Mỹ và chính sách kiểm chế, làm suy yếu nước Nga. *Thứ hai*, Nga tuy bị tác động mạnh của cuộc khủng hoảng tiền tệ, song không hề thay đổi chiến lược khôi phục địa vị siêu cường, tham gia toàn diện tiến trình quốc tế, tác động tích cực đối với sự phát triển của thế giới. Nga cố gắng xây dựng “mối quan hệ bè bạn thực sự” và bình đẳng với Mỹ, chứ không vào vai “người bạn nhỏ” như thời gian đầu thập kỷ 90 của thế kỷ trước. *Thứ ba*, giữa hai bên thiếu lòng tin nghiêm trọng xuất phát

từ những nguyên nhân lịch sử và nguyên nhân thực tế sâu sa.

Mỹ và Nga vừa cam kết lật sang trang mới trong quan hệ hai nước và khởi động kế hoạch thỏa thuận về vấn đề tên lửa hạt nhân chiến lược vào cuối năm nay. Thỏa thuận mang tính đột phá trong quan hệ Nga - Mỹ đạt được sau cuộc gặp đầu tiên kể từ khi nhậm chức của Ngoại trưởng Mỹ Hillary Clinton với người đồng nhiệm Nga Sergueil Lavrov tại Geneve. Cuộc gặp là một trong những động thái cho thấy Mỹ đang tìm cách cải thiện bang giao với Nga và tranh thủ sự ủng hộ của Nga trong nhiều vấn đề quốc tế quan trọng. Đây cũng là điểm nhấn khác biệt mới trong chính sách ngoại giao giữa Obama và Bush.

Mỹ đã có những hành động cụ thể, với việc cách đây ba tuần, Tổng thống Barack Obama đã gửi thư cho Tổng thống Dmitri Medvedev đề cập đến hồ sơ hạt nhân Iran và dự án lá chắn chống tên lửa mà Mỹ muốn đặt tại châu Âu vốn đã bị Matxcova phản đối mạnh mẽ. Trong thư, ông Obama nói rõ: “Nếu Mỹ hạn chế được tham vọng của Iran muốn có vũ khí nguyên tử, thì điều này cũng sẽ làm giảm áp lực hay sự cần thiết phải có một hệ thống phòng thủ chống tên lửa”.

Nga đã đáp lại tích cực nỗ lực cải thiện tình hình của Mỹ. Gạt bỏ mọi tin đồn đối chác giữa hai hồ sơ nói trên, Tổng thống Nga hoan nghênh đề nghị đối thoại của Mỹ và khẳng định lại là Matxcova sẵn sàng tham gia vào hoạt động phòng thủ chống tên lửa trong khuôn khổ một dự án chung.

Ngày 5/3, dưới áp lực của Mỹ, trong cuộc họp cấp ngoại trưởng tại Brussels (Bỉ), NATO đã quyết định

nổi lại đối thoại với Nga. Theo lời Ngoại trưởng Pháp Bernard Kouchner, một số nước trong khu vực Trung và Đông Âu đã phản đối việc này. Tuy nhiên, bà Hillary đã nói thẳng là không thể trừng phạt Nga bằng cách ngừng đối thoại và đã đến lúc phải tìm kiếm một bước khởi động mới, làm việc với Nga trong tinh thần xây dựng. Sau phát biểu này, toàn thể các thành viên chấp thuận nổi lại hoạt động của Hội đồng NATO - Nga.

Cho đến nay, Tổng thống Obama vẫn cho rằng không thể tiến hành dự án lá chắn chống tên lửa tại Đông Âu mà không thảo luận với Nga. Ngoài ra, Washington cũng nhận định là khối NATO đã đi quá nhanh trong việc mở rộng, đón nhận thành viên mới, như Ukraina, Gruzia - những nước nằm sát Nga.

Theo tờ Washington Post, trong cuộc gặp giữa nguyên thủ hai nước nhân hội nghị G20 sẽ được tổ chức vào

đầu tháng 4 tới lại London (Anh), Tổng thống Obama sẽ nêu ra với Tổng thống Medvedev một loạt những đề nghị nhằm thúc đẩy trở lại quan hệ hợp tác với Nga. Trong số những sáng kiến này có việc đề nghị mở lại vòng đàm phán về giải trừ quân bị. Hiệp định về giải trừ vũ khí chiến lược (START) năm 1991 sẽ hết hiệu lực vào cuối năm nay. Ưu tiên của Chính quyền Obama là ký kết một văn bản mới thay thế cho hiệp định này.

Tóm lại, mối quan hệ Nga - Mỹ đang dần có những tín hiệu được giải quyết theo chiều hướng tích cực, nhưng điều căn bản trong giai đoạn hiện nay là cần chuyển những lời nói tốt đẹp thành hành động cụ thể ■

Nguyễn Thị Xuân Ninh
Viện Nghiên cứu Châu Mỹ
Tổng hợp từ nhiều nguồn tin.

VỀ SÁNG KIẾN CẠNH TRANH CỦA MỸ

Trong thông điệp gửi nhân dân Mỹ năm 2006, ông G. Bush, cựu Tổng thống Hoa Kỳ cho biết, trong 20 năm qua kinh tế Mỹ phát triển ổn định, thất nghiệp thấp, công ăn việc làm ở mức cao hơn so với chỉ tiêu này ở các đối thủ cạnh tranh với mình. 1/3 GDP của thế giới trong thời kỳ này được làm ra ở Mỹ. Nhờ được trang bị công nghệ hiện đại, cho nên năng suất lao động ở Mỹ khá cao, cho phép hàng hoá Mỹ có thể cạnh

tranh được với sản phẩm cùng loại của nhiều nước phát triển, kể cả của các nền kinh tế đang phát triển có giá nhân công rẻ.

Thông điệp cũng cho biết, hiện nay Mỹ có nền kinh tế mạnh nhất, có khả năng cạnh tranh hàng đầu thế giới. Mỹ đang dẫn dắt thế giới trong các quan hệ kinh tế toàn cầu, trong đó, nhiều vị trí hàng đầu trong nền kinh tế thế giới thuộc về Mỹ như: